

Humanitární sbírka ve spolupráci s ČČK

Lucie Bartonská

Ničivé povodně v uplynulých dnech zasáhly především Moravu a Slezsko. Snažimi žáci a pedagogy jsme se úspěšně zapojili do humanitární sbírky na pomoc obětem povodní, které se dostali do situace, kdy je pomoc potřeba. Prostřednictvím Českého červeného kříže putovaly potřebné hygienické potřeby, desinfekční a čistící prostředky a trvanlivé potraviny přímo do zasažených míst! Ze srdce všem děkujeme!

Autoři:

- Mgr. L. Bartonská
- Ing. A. Florek, CSc., Ph.D.
- Ing. P. Hlávka
- Mgr. I. Kopečková
- Ing. P. Mašková
- Ing. P. Vlček
- Ing. J. Gruber

Uvnitř tohoto vydání:

Humanitární sbírka ve spolupráci s ČČK	1
Technika má zlaté dno	2
Šestý ročník Jazykového šampionátu WocaBee	2
Exkurze do firmy Siemens v Ambergu	3
Dobrý sluha, ale ... (kde končí pomoc a začíná eliminace?)	5
Pamírká dálnice, aneb „4stán“ - 2	6
Já a Střední Asie	8

Technika má zlaté dno

Petra Mašková

Dne 24. října 2024 se uskutečnil další ročník soutěže „Technika má zlaté dno“. Soutěž se konala ve společenském sále SOU elektrotechnického Plzeň. Tým tvořili dva žáci střední školy a dva žáci partnerské základní školy. Naši školu reprezentovali žáci 4. ročníku oboru Mechatronika ve složení Luděk Brožík a Filip Starove a spolu se žáky partnerské školy (ZŠ Štěnovice – Adéla Bejšovcová a Rostislav Michal) se umístili na 6. místě v kategorii Střední odborné školy.

Své síly v technických znalostech (montáž výrobku ze stavebnice Merkur a Boffin) v soutěži poměřilo celkem 17 soutěžních týmů ze škol z celého Plzeňského kraje.

Úkolem čtyřčlenných soutěžních týmů bylo sestavit funkční kolotoč. Na splnění zadání měli účastníci časo-

vý limit 4 hodiny a k dispozici jim byli odborní poradci a pomocný tým složený z pedagogů a žáků SOU elektrotechnického Plzeň.

Soutěže se zúčastnilo celkem 68 žáků, týmy jsou vždy rozděleny do tří kategorií, a to gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště. Naši žáci obsadili v kategorii střední odborné školy 6. místo. Na soutěž dohlížela hodnotící komise složená ze zástupců Krajského úřadu Plzeňského kraje, Západočeské univerzity v Plzni a Elektrotechnického cechu Plzeňského regionu, která soutěžícím přidělovala body podle předem stanovených kritérií. Vítězové si pak z rukou zástupců Plzeňského kraje jednotlivě převzali diplomy a poukázky na nákup elektroniky v hodnotě 4 000 korun (1. místo), 3 000 korun (2. místo) a 2 000 korun (3. místo), 1 000 korun (zvláštní cena komise) a ostatní pak dárkové tašky s upomínkovými předměty.

Šestý ročník Jazykového šampionátu WocaBee

Ivana Kopečková

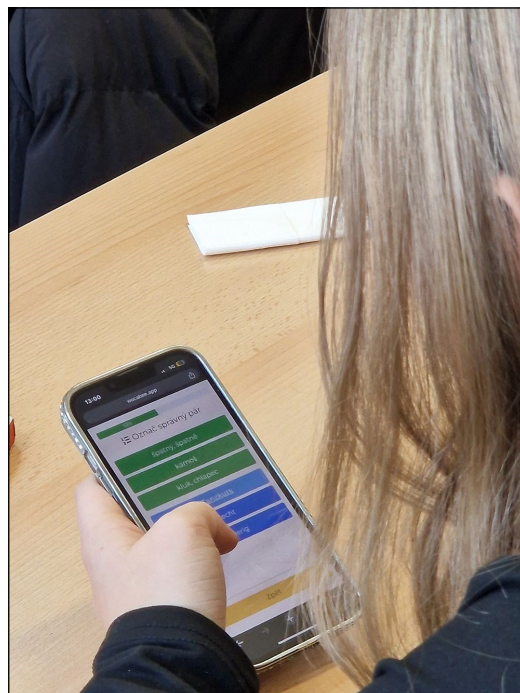
Němčinářské skupiny humanitních i technických tříd naší školy se jako každý rok i letos zapojily do inovativní soutěže Jazykový WocaBee šampionát, která se koná pod záštitou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Soutěží se v jednoduché online aplikaci na učení slovíček s názvem WocaBee. Žáci se v aplikaci učí novou slovní zásobu, včetně výslovnosti, a to moderním a efektivním způsobem s využitím umělé inteligence.

V rámci soutěže se hodnotí úsilí žáků při učení cizích jazyků, hlavním kritériem je počet bodů získaných procvičováním slovíček a frází. Čím více žáci trénují, tím

více bodů za své správné odpovědi získají a tím více se naučí. Každá třída soutěží jako tým, což znamená, že se postupně zlepšují všichni. Aplikace dokáže také díky umělé inteligenci pracovat s každým žákem individuálně.

Díky inovativním metodám a interaktivním přístupům se žáci aktivně podílejí na procesu učení a zlepšují tím své jazykové dovednosti. Tímto způsobem si nejen rozšiřují svou slovní zásobu, ale také získávají větší motivaci a roste jejich zájem o studium němčiny.

V právě probíhající okresním kole šampionátu mají žáci možnost vyhrát zajímavé věcné ceny a soutěží i o příspěvek na modernizaci školy v celkové výši 150 000 Kč.

Exkurze do firmy Siemens v Ambergu

Petr Hlávka, Anton Florek

Dne 8. října 2024 jsme se třídou 3MEA absolvovali exkurzi do firmy Siemens v Ambergu. Získat ji nebylo snadné, vyjednávali jsme ji celý rok. A díky úsilí kolegů ze sprátené Berufsschule Amberg (BSA) a díky grantu od krajského úřadu (uhradil dopravu autobusem) se podařila. Návštěva nám poskytla jedi-

nečnou příležitost nahlédnout do moderního výrobního závodu, který se specializuje na širokou škálu elektrotechnických produktů.

Před branou firmy jsme se přivítali s Rainerem Grafem a jeho kolegou Johannesem Luberem ze školy BSA Amberg a dohodli se na pokračování vzájemných návštěv žáků našich škol v příštím kalendářním roce.

K tomu účelu se budeme ucházet i v příštím roce o grant Podpora mezinárodní spolupráce od krajského úřadu .

Během prohlídky firmy Siemens jsme měli možnost vidět výrobu silnoproudých spínacích a jisticích přístrojů, programovatelných automatů a dalších pokročilých přístrojů. Byli jsme fascinováni tím, jak Siemens využívá nejnovější technologie a automatizaci (digitální dvojčata, umělou inteligenci) k optimalizaci výrobních procesů dnes zvanou Průmysl 4.0. Zvláště nás zaujal vysoký stupeň robotizace montáže a dopravy materiálu a výrobků.

Celá exkurze byla velmi poučná a inspirativní. Žákům přinesla nový pohled na dění ve světově proslulé firmě. Kromě ocenění digitálních dvojčat: „mohou si nejprve na modelu vyzkoušet činnost zařízení a teprve pak je vyrobit, následně i udržovat a opravovat závady i na dálku“, je udivil i malý počet zaměstnanců v rozlehlých halách a ocenili i pěknou jídelnu firmy, kde si mohli vybrat ze široké nabídky jídel k obědu, který byl zdarma součástí exkurze.

Děkujeme firmě Siemens za možnost navštívit jejich závod a získat cenné poznatky, které pomohly žákům získat představu o výrobním procesu v moderním závodě a ocenit možnosti jejich uplatnění po absolvování oboru Elektrotechnika – Mechatronika.

„Siemens mne zaujal svým výrobním plánem také nazývaným jako Průmysl 4.0. Interakce s digitálním dvojčetem, díky kterému můžeme následně realizovat hmatatelný produkt, je skvělý způsob, jak opravit chyby a šetřit s materiálem, a tedy i ušetřit rozpočet firmy.

Ačkoliv se jedná o obrovskou společnost, ve výrobě se nevyskytovalo tolik pracovníků. Díky automatizaci totiž pracovníci pouze kontrolují stroje nebo doplňují zásobníky komponenty tak malými, že jsou lepeny na papírovou pásku.

Samozejmě nelze zapomenout na úžasné pohoštění v asiní jídelně. Měli jsme si vybrat hned z několika jídel a do toho byla možnost přidat si přílohu dle libosti.“ (Šimon Vondráček, 3MEA).

SIEMENS

Dobrý sluha, ale ... (kde končí pomoc a začíná eliminace?)

Josef Gruber

Říká se, že nožem je možné ukrojit chleba, nebo někoho zabít. Jenže v obou případech je nástroj bezprostředně ovládnut člověkem. Jak je tomu u fenoménu, zvanému k mé nelibosti Umělá Inteligence?

Pojem je už bezmála sedmdesát let tak vžitý, že snaha o přejmenování (možná zatím strojová racionalita?) by byla nabíráním vody sítím. Než propadneme bezbřehému nadšení, že v daleké, předaleké galaxii, totiž budoucnosti nahradí umělá inteligence v „hlavách“ robotů rutinní práci (myslím, že to hned nehrozí, možná se mylím, ale pamatuji tyto sliby celý svůj život), měli bychom se zamyslet nad aspekty, jimiž se sice, všechna čest, odborníci asi zabývají, ale pro média nejsou příliš atraktivní. Ruku na srdce – kolik z vás si myslí, že učit filosofii, včetně filosofie a dějin techniky je zbytečné plácání a marnění času, použitelného na „užitečnější“ věci?

Především, co je vlastně inteligence? Nazývat současné produkty vývojářů inteligencí je dost neucitlivé k dějinám vývoje lidského myšlení. Lidská inteligence se vyvíjela milióny let. Jedním ze základních kamenů se stalo propojení ruka – oko a učení se zkušenostmi a jejich předávání mezi generacemi. Dnešním dětem nejen, že dělá problémy trivium čtení, psaní a počty, ale mají neobyčejně slabou paměť. Jemná motorika (psaní) rozvíjí mozek, přičemž si všimněme, kolik dětí špatně drží tužku. To znamená, že mozek se místo rozvoje soustředí na to, aby to toporné sevření zvládl. Připustíme-li, že psaní nahradíme „tapáním“ na displeji, čím nahradíme trénink jemné motoriky, ten „odborníkům“ nechybí? O čtení a počtech by se dalo napsat samostatné pojednání. Samozřejmě, že budování základů není tak atraktivní jako futuristická architektura, ale podcenění základů vede k pádu domu. Dál se v historii vyvíjely jisté morální kodexy. Ač sám nejsem věřící, jsem produktem západního křesťanství a říkám si „pokorný ateista“, v důstojné míře znám Bibli a zastávám názor, že nic lepšího než Desatero jsme nevymysleli. Inteligence má mnoho stránek, přičemž naše civilizace, která je stále deformovaná descartovským mechanistickým pohledem na svět a redukcionismem prvních novodobých vědců, preferuje její racionální stránku. Důležitou, možná dokonce důležitější stránkou inteligence je ale také neuchopitelná, zvané emoční inteligence, jejíž součástí je empatie, jedna z nejdůležitějších vlastností těch, kdo pracují s lidmi (tzv. pomáhající profese) a zejména těch, kdo lidi vedou. Chceme, aby inteligence uměla postihla i tuto stránku?

Zásadním poznatkem, kterému učí dějiny techniky, je skutečnost, že „prospěšné“ vynálezy nejsou prioritně prosazovány s cílem pomoci lidstvu. To je až druhotný dopad – pokud je. Na prvním místě je něčí hmotný prospěch. Tak je tomu zcela jistě i u AI. Jestliže chceme, aby stroj vykonával rutinní práci a šetřil tak lidské zdraví, je to

jistě v pořádku, ale opravdu chceme člověka nahradit i v oblastech výsostně lidských, třeba v umění? Asi už jsem starý, ale hudbu počítači opravdu nesvěřím, to by mě přestala bavit. Psaný text a mluvní projev také slušně zvládnou. Lidé nezdravě chtějí „všechno“, dokonce hned, včetně toho, na co nemají. Na jedné straně si berou zbytečné půjčky, na druhé chtějí skládat hudbu, ačkoli to neumí. Já vím, že by AI dovedla napodobit Johanna Sebastiana Bacha, toho zejména, protože jeho geniální hudba je matematicky přesná, ale jaký to má smysl? Jenže dnes všechno musí být rychlejší a ještě rychlejší, není to růst, je to růst růstu. Má nějaké hranice? A unese tento růst růstu planeta Země? Člověk se z procesu tvorby vyčleňuje, protože prostě nezvládá tempo. To je v pořádku? Irové říkají „Když Bůh tvořil čas, udělal ho dost“.

Chceme-li vybavit AI lidskými emocemi jen proto, abychom dokázali, že to jde, řežeme si možná pod sebou větev. Uvědomujeme si dostatečně, k čemu může také vést úspěšná snaha o nápodobu lidského myšlení a konání? Ke lhaní, podvádění, k manipulaci, nebo k něčemu ještě horšímu – neboť tak se lidé chovají. Jen ve dvacátém století dokázalo lidstvo „vygenerovat“ dvě světové války, jaderné zbraně a řadu lidských kreatur, představujících globální ohrožení. Co může vygenerovat AI? I takový Reinhardt Heydrich byl inteligentním, vzdělaným, pohledným, sportovně zdatným a umělecky nadaným mužem a otcem rodiny, jenže jeho životní cíle byly zrůdné. První zákon robotiky Isaaca Asimova říká, že robot nesmí za žádných okolností ublížit člověku. Ale ublížení není jen fyzické. Už takhle jsou mezilidské vztahy narušené. Kolik lidí nechce děti, výmluvou jsou předlidněnost, zodpovědné chování... To jsou nesmysly, příčinou je egoismus, touha neomezovat se, strávit život v permanentní euforii, v hedonickém „užívání si“ (přes hmotný nadbytek ale mnohý takový hedonik není šťastný a spokojený). Média nás masírují, že být „single“ je v pořádku, dívky chodí po ulicích nikoli s kluky, ale s pejsky (proč se tedy tváří tak kysele, když mají, co chtěly?), mladí neradi telefonují, protože jsou nejistí z potřeby okamžité reakce, bojí se přímé interakce, existují hampejzy s umělými pannami, četl jsem o lukrativní profesi „sexuální kouč/ka“ (mě nikdo nekoučoval, já trénoval individuálně...), lidé konverzují s virtuálními protějšky a berou si k srdci jejich rady. Četl jsem článek o tom, že třiceti lidem umělý partner rozmluvil sebevraždu, jeden člověk ji spáchal, protože AI odeslala odpověď NO TAK JO! Je to šílené, je to bezradnost z normálního života. A tohle má vyřešit učitel ve škole? Ten má mít prioritně jiné úkoly. Kromě formování určitých pracovních návyků by měl především vytvářet systém znalostí a souvislostí – to za něho neudělá žádný vyhledávač, ani AI, při mizerné paměti žáků je však např. práce s analogií obtížný problém. Tak žákům uniká mnoho zajímavého, obávám se

ale, že je to řadě z nich úplně jedno. V naší společnosti vůbec chybí potřeba se opravdu vzdělávat, vědět něco o sobě, mít širší rozhled přesahující hranice daného oboru a hledat souvislosti mezi zdánlivě rozdílnými jevy, místo toho je tu jen pragmatická snaha projít s malou námahou jakýmsi kvalifikačním kurzem a získat osvědčení o absolvování. Škola by měla vypadat tak, že žák se ptá a učitel odpovídá. Místo toho má většinou učitel pěnu u pusy a žák má v hlavě přestávku a mobil. Výjimky ale úplně nevymřely, možná i proto dosud učím.

Na závěr jeden příklad z přírody. Máme domácího strakapouda. Létá k nám na zahradu, ptáků je tam spousta, protože pochopili, že kde jsme my, tam je bezpečno (jeden sýkorák nám vletěl do předsíně, aby zkontroloval pytel se semínky). Ale strakapoud. Našel si partnerku (nechtěl být single a neměl psa) a měli potomka.

Jenže ve snaze osamostatnit se potomek, blbec mládež, vletěl pod auto. Mysleli jsme, že je mrtvý. I žena vzala lopatku, že ho odnese ze silnice do parku, ale strakapoud se otřepalo a z lopatky odletělo na strom. Za chvíli u něho byli oba rodiče, vzali ho mezi sebe a všichni přelétli k nám na zahradu, kde jsme byli oba. Evidentně letěli do bezpečí, skoro jako by chtěli poděkovat a ukázat, že jsou celá rodina, která se už postará. Ještě nějakou dobu létali všichni společně, dokud nebylo jisté, že to mládě zvládne. No jsou tu pořád, mladý už je velký a zvládá. Není to taky inteligence? A jsou-li to "jen" instinkty, pudy, bude mít jednou umělé cosi, produkt lidí, ne strakapoudů, ty správné?

No nic, doufejme, že naší budoucností nebude ani RUR, ani Krakatit.

Pamírská dálnice, aneb „4stán“ Díl 2.: Kazachstán poprvé

Petr Vlček

V Alma-Atě na letišti procházíme pasovou a celní kontrolu, dostáváme razítko do pasu, vyzvedáváme zavazadla, měníme dolary za tenge (ke koruně je kurz 0,047 za jedno tenge), kupujeme místní datovou SIM kartu a hledáme MHD do vytipovaného hotelu. Před letištem se buduje a opravuje a tak je zastávka trochu jinde, než v mapách. Nalézáme ji a jedeme k nádraží Almaty 1. Cestovné je 20 tenge a zatím ještě lze platit u řidiče. Dojíždíme k metru. Funguje tu jedna jediná trasa. Na každé zastávce se prochází rámem a rentgenují se zavazadla. Jezdí se na žetony, které se koupí na pokladně a pak se vhodí do brány, která vás pustí do stanice. Vystupujeme poblíž nádraží Almaty 2, kde je i náš vytipovaný hotel. Ubytováváme se. A jdeme řešit snídani. Kupujeme v krámu nějaké jídlo, a protože už je po desáté, ochutnáváme místní pivo, zkoušíme čínské, které moc dobré nebylo.

Město Alma Ata neboli Almaty (kazachsky Алматы), neboli Alma-Ata se do roku 1921 jmenovalo Věrnýj (rusky Верный). Překlad názvu znamená Jablono-

vy. Je to největší město v Kazachstánu s 1 854 556 obyvateli (1. ledna 2019). V letech 1927–1936 hlavní město Kazachské ASSR, od roku 1936 do roku 1991 hlavní město Kazachské sovětské socialistické republiky, od roku 1991 do roku 1997 hlavní město Republiky Kazachstán. Roku 1997 bylo hlavní město samostatného Kazachstánu přeneseno do Akmoly (dnešní Astany). Přes-

Alma-Ata

tože Alma Ata ztratila politickou moc, stále jde o hlavní centrum kazachské kultury a financí. Nachází se zde například největší galerie země či Kastějevovo státní muzeum umění.

Almaty se nachází na jihovýchodě země poblíž hranice s Kyrgyzstánem na úpatí

pohoří ŤanŠanu. Díky tomuto pohoří má město osobité a mírné klimatické podmínky. Město bylo založeno v roce 1854 a v letech 1887 a 1911 bylo zničeno silnými zemětřeseními.

V roce 2008 je město jedno z nejdražších na světě (44.). Od konce devadesátých let bylo masivně zastavováno novými budovami.

Místo Almaty ve středověku těžilo ze své polohy na Hedvábné stezce. Největšího rozkvětu dosáhla oblast v období 10.–14. století. Rozvoj byl jednak zastaven poklesem významu Hedvábné stezky a začínajícími nájezdy Džungarů. Vleklá válka byla ukončena až roku 1730 jejich porážkou.

Moderní historie Almaty se datuje od roku 1854, kdy Rusové postavili na místě pevnost a pojmenovali ji Věrnýj. Následně do oblasti začali přicházet ruští rolníci a tatarští řemeslníci. Městem se stal Věrnýj v roce 1867. Významným datem Almaty je 28. květen 1887, kdy město bylo skoro celé zničeno zemětřesením. Po vzniku SSSR se tu začalo budovat hlavní město oblasti, a tak se opět rozrostlo.

Na úpatí hor, do 50 km od města, jsou obilné, melounové a tabákové plantáže. Také zde najdeme rozsáhlé vinice a ovocné sady. Více než 8 000 ha městských oblastí pokrývají zahrady a parky. Přimo zde se pěstují jabloně odrůdy „Almatynský apori“. Městem protékají řeky Malá Almatinka

a Velká Almatinka. Horské řeky a jezera jsou hlavním zdrojem vodní zásoby pro město.

Jdeme na metro a prohlídkou města začínáme u obří sochy Lenina. Stojí ve Famyli parku a jsou tu sochy i dalších významných lidí jako je Gorkij nebo Frunze. Při další procházce městem vidíme budovu městského úřadu, navštěvujeme Národní muzeum Kazachstánu. Jsou tu archeologické sbírky, fotografie z pouštní a polopouštní oblasti, záběry od vysychajícího Kaspického moře a Aralského jezera. Vody řek Amu Darja a Syr Darja, které tečou do Aralského jezera se využívají k zavlažování a také průmyslem, a tak je narušena přírodní rovnováha. Dnes jsou tu jen zbytky kdysi velkého jezera. Do Kaspického moře teče Volha a mnoho dalších přítoků z hor na jihu, takže vysychá méně.

Podobně jako v Mongolsku je tu rozšířen na venkově i pastevecký život. Pastevci si budují přenosné stavby zvané jurty, aby je mohli čas od času přemístit. Můžeme si prohlédnout vybavení jurty, které je velice skromné, ale vkusné. Je to kulatá stavba s dřevěnou shrnovací konstrukcí, potažená kůží, která je na povrchu zdobená uměleckou tkaninou (jakési pletení). Uvnitř jurty bývá i oheň, takže ve středu je díra pro odvod kouře. Život pastevců je těžký. Pasou ovce, kozy, jaky, koně, ale odolné plemeno krav. Jejich produkty jsou mléko, sýry, maso, kůže a vlna, ale také sušený trus. Z něj se vyrábí brikety a těmi se tu v třeskuté zimě topí. V zimě tu bývá až -25°C a mnoho sněhu. Pasou ovce, kozy, jaky, koně, ale odolné plemeno krav.

Pokračujeme k dolní stanici lanovky, která vede na pahorek nad městem jménem Kok Tobe. Nahoře je zábavní park (kolotoče a další atrakce) a předražené restaurace. Stojí tu i drahý hotel a televizní vysílač. Z několika míst je krásná vyhlídka na ŤanŠan.

Sjíždíme dolů a večeříme místní speciality: nejprve soljaku (polévka z hověziho masa doplněná osmaženými nudličkami uzeniny a zeleninou –

Pod Šumbulakem, ledovec (ŤanŠan)

rajské, papriky, okurka, olivy) po té laghman (kousky masa, rýžové nudle, rýže a zelenina). Je to jedna s restaurací, kde mají točené pivo. A to mělo dohru. Do metra se totiž vstupuje

Kazachstán – vesničky z vlaku

je přes rámy a zavazadlo si musíte nechat projít zařízením jako na letišti. Vše hlídá místní policista. Když jsme procházeli okolo něj, zřejmě cítil z dechu, že jsme si dali polozakázaný nápoj a chvíli nám hrozí, že nás nepustí do metra. Naštěstí jen vyhrožoval.

Sobota 3. 8. 2024. Ráno jedeme autobusem MHD k dolní stanici lanovky Medey v horách ŤanŠan. Autobus pokračuje k nejnvýše položenému univerzálnímu zimnímu stadionu pro více sportů (včetně ledové ploché dráhy, hokeje a rychlobruslení). Stadion byl postaven před rokem 2021, kde se Alma Ata marně ucházela o konání Zimních olympijských her. V této souvislosti byla vybudována i lanovka Medey se v zimním střediskem, ale také další nedaleký zimní areál Almaty pod vrcholem Raxat (3 080 mnm).

Lanovka z dolní stanice Medey vede údolím ledovcové řeky Kuši Almaty nad zimním stadionem a nad protipovodňovou přehradou Medei Begeti. Kromě vody ohrožuje na jaře a při velkých deštích Almatu i proudící bahno. Dno přehrady je prázdné, porostlé stromy a vegetací, řeka teče k hrázi po dně. V zimě je na horách několikametrová vrstva sněhu a na jaře dochází k rychlému tání, proud vzniklé vody s sebou strhává i hlínu a vytvoří se bahno. Přehrada se tak naplní vodou a pak je voda pomalu upouštěna tak, aby nezatopila město. Bahno zůstane na dně. Přehrada byla vybudována v letech 1972-73.

Lanovka končí v mezistanici Šumbulak, kde začíná vlastní zimní areál. Jsou tu 2 lanovky a 2 sjezdovky. Obě lanovky, sedačková a kabinová, vedou k mezistanici, kde je malá restaurace a odtud pokračuje už jen poslední kabinka na hřebínek pod vrcholem Šumbulak (3 450 mnm). Okolo stanice jsou ubytovací chatky, stojí tu jurta a buduje se nový hotel. Vše je výšce 3120 mnm. Odtud se dá jít k ledovci a jeskyni Okt' Abrskaja pešera u ledovce pod vrcholem Komsomol (4 555 mnm), nebo na Šumbulak. Je to východiště i vícedenních výletů do zdejších hor. My se vydáváme za krásných výhledů na vrchol Šumbulaku. Vidíme nejen nádherné zaledněné

vrcholy ŤanŠanu, ale také město Alma-Atu.

Zpět se vracíme stejnou cestou, obědváme soljanku a skopový šašlik, vyzvedáváme na hotelu zavazadla. Máme předplacenou jízdenku přes internet již z domova na rychlík do Saryagaše. Pojedeme v tak zvaném „plackartu“. Ve vagoně je jedno neoddělené obrovské kupé s množstvím lehátek. Lehátka jsou umístěná příčně a tvoří jakási kupé pro 4 lidi, oddělená jen krátkou stěnou z jedné strany lehátka. Naproti těmto čtveřicím jsou příčně další dvě lehátka. Mezi čtveřicemi a dvojičkou je chodbička. Vagon stál na sluníčku, takže je dobře vyhřátý, větrat se moc nedá, funguje tu, nebo spíše nefunguje, jakási mírná klimatizace. Máme místenky v příčném kupé. Vlakem pojedeme přes noc a ještě půl dne. Nedá se vlaku nic koupit, cestující se musí vybavit zásobami. Od personálu dostane maximálně horkou vodu na vlastní kávu či čaj.

Ve velkém hlavním kupé přes uličku se odehrává islámské modlení. Muslim vyndá na lehátko kobereček, zuje boty a v jakési skrčené klečící podobě doslova mlátí hlavou o zem. K tomu se modlí. Vedle lehátku ve stejném kupé se ostatní vesele baví. Je otázkou, zda muslim dodržel podmínku mít hlavu směrem k Mekce, ale vzhledem k rovné trati asi ano.

Jedeme pustou krajinou, vidíme tabáková a obilná pole, malé neupravené vesničky velmi vzdálené od sebe. Někde jsou i jurty a pastviny.

Neděle 4. 8. 2024. Noc byla

klidná, ale bylo velké vedro, spalo se velmi špatně. Krajina stejná jako předchozí den odpoledne. Poměrně velká pustina, polopoušť s občasnými vesničkami, které jsou obklopené polem. Silnice viditelné z vlaku jsou většinou prašné.

Do Saryagaše přijíždíme s trochou zpoždění v poledne. Průvodčí nám ihned sehnal taxi na hranici. Zřejmě by bylo lepší počkat, nebrat první nabídku a to ještě zprostředkovanou, abychom srazili cenu, ale už se stalo. Kluci byli moc rychlí. Jedeme na přechod Žibek Žoly – Taškent. Původně zamýšleli bližší přechod Saryataš – Koltepa, ale ten je uzavřen. Když jsme vystupovali z taxíka u hraničního přechodu, Pěťa poprvé ztrácí klobouk proti úpalu. Vidím ještě auto, jak stojí asi 200 metrů od nás, pohotově se rozbíhám, ale auto ujelo....

Uzbekistán, plným názvem Republika Uzbekistán, je vnitrozemský stát ve Střední Asii. Rozloha je 447 400 km². Hlavním a největším městem je Taškent. (Původně o byl Samarkand až do roku 1930) V roce 2020 byl odhadnut počet obyvatel na 34 milionů. Úředním jazykem je uzbečtina, turkický jazyk upravený ve 20. století tak, aby mohl převzít latinskou abecedu. Ovšem díky Rusku je dnes psán azbukou. Je to mateřská řeč přibližně 85 % uzbecké populace. Druhým úředním jazykem je ruština.

Jeho sousedy jsou Afghánistán na jihu, Kazachstán na severu, Kyrgyzstán na severovýchodě, Tádžikistán na jihovýchodě a Turkmenistán na jihozápadě. Všechny sousední státy jsou rovněž vnitrozemské, a tak je Uzbekistán jednou ze dvou zemí na

světě, která je „dvojnásobně vnitrozemská“ (spolu s Lichtenštejnskem). Jde o unitární stát. Skládá se z 12 provincií a autonomní republiky Karakalpakstán (stejnomené hlavní město).

Uzbeci tvoří 81 % populace, následují Rusové (5,4 %), Tádžikové (4 %) a Kazaši (3 %). Podobné jsou poměry náboženské, muslimové tvoří 79 % obyvatelstva, 5 % je pravoslavných křesťanů.

Uzbekistán byl jednou ze svazových republik Sovětského svazu, Rusko si ho podmanilo v 60. letech 19. století. Nezávislost získal při rozpadu SSSR roku 1991. Ačkoli oficiálně vznikl jako demokratická republika, lidskoprávní organizace ho do roku 2008 definovaly jako „autoritářský stát s omezenými občanskými právy“. Po smrti autoritářského prezidenta Islama Karimova v roce 2016 zhabánil druhý uzbecký prezident Šavkat Mirziyojev tzv. tichou revoluci, neboli postupné uvolňování režimu. Dal amnestii některým politickým vězňům, zakázal dětskou práci, začal budovat tržní ekonomiku a dramaticky zlepšil vztahy s Kyrgyzstánem, Tádžikistánem a Afghánistánem. Významný pokrok v lidských a občanských právech uznala i Amnesty International a OSN, část restrikcí ale přetrvává. Uzbecká ekonomika, i když je v počátcích budování tržních vztahů, se může opřít o tradiční export bavlny a také obrovské zásoby zemního plynu, které z ní dělají největšího výrobce elektřiny ve Střední Asii. Verejní dluh je nízký a ekonomický růst vysoký, takže ekonomové vidí Uzbekistán jako jednu z možných budoucích ekonomických velmocí, minimálně regionálních.

Pro školní zpravodaj © 2024

Já a Střední Asie

Josef Gruber

Protože potřebuji zaplnit prostor, který mi tu ve zpravodaji vznikl, dovolím si zavzpomínat na zájezd z roku 1987, jmenoval se „Sovětská Střední Asie“ a přišel jsem k němu necelý rok po svém nástupu jako slepý k houslím, nicméně z Taškentu jsem si přivezl zcela jiný hudební nástroj.

Škola dostala dotaci na zájezd od tehdejšího krajského národního výboru u příležitosti 100. výročí své existence. Letěli jsme jedním z prvních letů linky Praha—Taškent s ČSA (kdeže loňské sněhy jsou) a let byl napros-

to bezpečný, což se zdaleka nedalo říci o létání s Aeroflotem. Létání jsme si užili nad hlavu, dvoumotorový An 28 startoval bez vztakových klapek, takže na konci ranveje jsme přeskakovali plot, sáček pro náhlou nevolnost (šedozelený již před použitím gigieničeskij paketik) byl na každém pátém sedadle (doba preferovala kolektivismus), TU 154 nemohlo nad Samarkandem vysunout podvozek, takže jsme si užili osmiček—přistání se ale podařilo, hned po něm vyletěla z letadla skupina Dagestánců a rozpoutala na ploše divoký tanec, kterého si užily i některé naše kolegyně, letiště Dušanbe často nepřijímalo, neboť větry v

SPŠ strojnická a SOŠ prof. Švejcara, Plzeň
Klatovská 109
301 00 Plzeň

Telefon: 371 510 811 - vrátnice
Fax: 371 510 825 - sekretariát
E-mailové adresy: viz web - Kontakty

www.spstrplz.cz

soutěsce, již se muselo proletět, byly nebezpečné, takže lidé bivakovali na letišti několik dnů...

Měli jsme fantastického průvodce, lékaře, který místní kraje, lid a zvyky znal do detailu. V Buchaře nás vedl okolo jezírka, před nímž nás varoval, neboť v něm žije jakýsi parazit, který u žen způsobuje velkou ... náruživost, pročež muži, s nimiž byly manželky, se rozdělili, část jich chtěla manželku držet mimo, část naopak ponořit. U čajovny v Taškentu seděl na bobku stařík s dlouhým vousem, vypadal jako džin z tamních pohádek, oděný byl v černém kaftanu a na něm měl Zlatou hvězdu Hrdiny Sovětské-

ho svazu.

Stal jsem se polovičním hadžím (svatým poutníkem do Mekky), neboť jsem navštívil Samarkand, kde je pohřben jakýsi Prorokův bratranec a cesta sem se rovná polovině pouti do Mekky (hadždž). Viděl jsem nejvyšší sypanou přehradní hráz na světě (300 m) na řece Vachš, navštívil rozpálenou lokalitu zvanou Nurek („Alláh nepotřebuje peklo, neboť má Nurek“), potkával veterány z afghánských bojů, navštívil mešitu, poušť Kyzylkum, zhlédl muslimský pohřeb a prohlédl si jak důtky („devítiočasu kočku“) bucharského emíra, tak nefritovou rakev Timurovu (Tamerlán).

Je-li alkohol metlou lidstva, je nutno se v těchto krajích trýznit pravidelně nejméně po ránu, jinak riskujete dlouhodobý pobyt na toaletě. O místních veřejných toaletách mě ale prosím nenuťte psát. A ne, že bych neměl materiál.

Jo, ten hudební nástroj. Jmenuje se dojra, je to takový plochý buben s chřestícími kroužky, a vyslechl jsem na něj virtuózní koncert, kdy bubeník doprovázel skupinu tanečnic. Dodnes zní moc pěkně.

J. K. Tyl povznesený nad digitalizací (foto JG)